

Dějiny staveb 2024 - přehled referátů s anotacemi

Ještě jednou Kadov

Anderle Jan

Opravné a zajišťovací práce na bývalé tvrzi Kadov umožnily hlubší vzhled do vývoje objektu. Archeologická datace jeho nejstarší středověké fáze ukazuje k přelomu 12. a 13. století. Stojící budovy měly proti dosavadním představám odlišný nebo složitější vývoj, spojený s koncem středověku.

Lovecký zámek později fara v Nových Mitrovicích (okr. Plzeň – jih)

Aubrechtov Alena Karlová Soňa Foud Karel

Ves Nové Mitrovice vznikla v průběhu 17. století v souvislosti s podnikatelskými aktivitami Vratislavů z Mitrovic, majitelů panství Spálené Poříčí. Podle záznamů ve farní kronice nechal Václav Hynek hrabě Vratislav z Mitrovic na sklonku 17. století v Nových Mitrovicích pro sebe postavit lovecký zámek. Ten po založení kostela začal od roku 1727 sloužit pro ubytování místního administrátora a později faráře. V druhé polovině 18. století se bývalý zámek natrvalo stává farou. Podle písemných pramenů měl být lovecký zámek původně celý vystavěn ze dřeva. Budova fary krytá mansardovou střechou si do současnosti uchovala značnou část roubených konstrukcí, ukrytých pod cihelným obložím, na kterém je provedená plasticky zdobená štuková fasáda. Jedlové dřevo pro roubení bylo pokáceno na přelomu let 1704/1705, dřevo mansardové krovové konstrukce nad roubenou částí stavby bylo káceno v letech 1703/1704 a 1704/1705. V souvislosti s plánovanými stavebními úpravami budovy byl zpracován operativní průzkum a dokumentace bývalé fary.

Dílčí zjištění ke stavebnímu vývoji prostoru nad kaplí hradu Veveří (okr. Brno-město)

Dohnalová Petra

Na hradě Veveří se v paláci nad klenbou presbytáře kaple nachází polygonální prostor, z něhož se dochovalo pouze obvodové zdvo z lomového kamene. Prostor byl osvětlen okenním otvorem prolomeným ve východní stěně, bezprostředně pod okrajem současné střechy. Do tohoto prostoru vede z třetího podlaží paláce profilovaný portál, po jehož stranách je zajímavá nálezořová situace, jejíž vyhodnocení bude mimo jiné tématem tohoto příspěvku.

Nové poznatky ke stavebnímu vývoji kostela sv. Kateřiny v Ketkovicích (okr. Brno-venkov)

Dohnalová Petra Kolařík Václav Merta David

Kostelu sv. Kateřiny v jihomoravských Ketkovicích (okr. Brno-venkov), v literatuře uváděnému jako stavba z roku 1780 vystavěná na místě zchátralého chrámu neznámého stáří, nebyla dosud ze stavebního historického pohledu věnována náležitá pozornost. V letech 2010 a 2015 byl v rámci celkové rekonstrukce proveden operativní průzkum a dokumentace stavby, doplněný informacemi získanými záchranným archeologickým výzkumem. Předkládaný poster seznamuje odbornou veřejnost s odkrytými nálezořovými situacemi a jejich pravděpodobnou interpretací.

Břidlice a eternit

Ebel Martin

Kde, kdy, proč, čím, jak? Shrnutí využití břidlice a eternitu na pokrývání střech v Čechách a na Moravě. Využití břidlice ve středověku a raném novověku, její četnost. Nástup širšího využití břidlice v průběhu 19. století, příčiny, souvislosti. Terminologie břidlice, rozdíly mezi poměry v Čechách a na Moravě. Břidlice a eternit v první polovině 20. století.

Detekce zbytků potravin v ozvučnicových nádobách. Potenciál a limity výzkumu.

Facincani Filip Pavelka Jaroslav

V klenbách a ojedinele i v obvodových zdech několika středověkých kostelů na našem území byly evidovány keramické nádoby, které byly dosavadním badáním určeny za ozvučnicové, tj. za prostředek zlepšující akustiku interiéru stavby. V rámci průzkumu, jehož závěry příspěvek prezentuje, byly odebrány vzorky z vnitřních stěn vybraných keramických nádob, zazděných v klenbách závěrů raně gotických kostelů sv. Havla v Myšenci a Všech svatých v Kovářově. Výsledky detekce zbytků potravin byly v některých případech pozitivní a dokládají, že tyto konkrétní nádoby byly před zazděním užity ke skladování potravin. Cílem příspěvku je představit výsledky komorního průzkumu a specifikovat jeho výpovědní hodnotu a limity pro další mediévistické badání.

Kasárna na Skvrňanské straně zbořena. Příspěvek k zániku historických budov na letišti Plzeň – Bory.

Foud Karel

V období předmnichovského Československa patřil Západočeský aeroklub v Plzni k nejagilnějším leteckým organizacím svého druhu na území ČSR. V druhé polovině 30. let 20. století na plzeňských Borských polích na tzv. Skvrňanské straně začala čs. armáda budovat nové letištní budovy. Jejich dokončení se ujala německá Luftwaffe, která zde vybudovala rozsáhlé letiště a již existující komplex budov doplnila o řadu dalších, např. o tři rozměrné hangáry. Rozsáhlý stavební program pod taktovkou Luftwaffe přinesl zánik všech budov, které patřily prvorepublikovému Západočeskému aeroklubu. Po válce celé letiště zabrala čs. armáda a setrvala zde až do roku 1991. Poté nastala nová éra Borských polí, které se zvolna přeměnily v obrovskou průmyslovou zónu. V průběhu let zanikly prakticky všechny stavby, budované před druhou světovou válkou a během válečných let. Jako poslední byla v r. 2023 demolována kasárna na Skvrňanské straně. Zachován byl pouze hangár č. 1, mimochodem vystavěný ještě předmnichovskou čs. armádou, který ale byl přestavěn k nepoznání. Areál letiště Plzeň-Bory neodmyslitelně patří do historie československého letectví, stejně jako budovy, které ho v minulosti tvořily.

Moderní trendy v oblasti střešních krytin - budoucnost pro historické střechy, nebo hi - tech kašírka?

Gersdorfová Zlata Cikán Martin

V posledních třiceti letech bylo v oblasti sortimentu střešních krytin zaznamenáno značné rozšíření nabídky, které jde ruku v ruce s kvalitativním a technologickým pokrokem. Objevují se koncepty řešení průhledného střešního pláště, který eliminuje kumulace nevhodných střešních oken či vikýřů. Nové typy krytin mohou ve střešní krajině působit věrohodně. Díky věrohodnému vzhledu střešní krytiny lze zachovat vizuální kontinuitu střešní krajiny, která nemusí být nezbytně udržována po stránce materiálové, zejména, jde-li o zachování historického krovu. Proto považujeme za vhodné podnitit diskusi o přístupu novodobým krytinám v oblasti památkové péče a SHP.

Instrukce pro vyšebrodského klášterního tesaře z roku 1719

Hansová Jarmila

Prezentace tohoto pramene reaguje na výzvu specialistů - krovařů (zejména Jiřího Bláhy), kteří již dlouho volají po zpřístupňování jednotlivých písemností objasňujících působení tesařů v praxi.

K poznatkům o hlavních štítech obytných stavení chebských statků

Hanzlíková Hana

Statky Milíkov čp. 18, Velká Šitboř čp. 6, Salajna čp. 18 pocházejí z 18. století s přestavbami hrázděných konstrukcí v 1. polovině 19. věku. Poznatky zaměřené být na úzký vzorek hlavních štítů jejich obytných stavení jsou v souladu s chronologií Václava Mencla o vývoji konstrukcí těchto areálů s ohledem na použití hrázdění. Příklad z objektu Salajna čp. 18 pak představuje další možnosti výtvarného řešení čela statku.

Nejstarší známý pohled na klášter sv. Jana pod Skalou

Hauserová Milena

Princeton University Art Museum v roce 2011 získalo a v následujícím roce uveřejnilo signovanou kresbu rudolfinského malíře a kreslíře R. Saveryho pod názvem Alpská krajina s pocestnými u vesnice. Zobrazenou scénérii se však autorce příspěvku podařilo určit jako pohled na benediktinský klášter sv. Jana pod Skalou v době před jeho barokní přestavbou. Podoba kláštera před ní dosud unikala poznání. Příspěvek se zaměří na cestu k určení scénérie, kontext vzniku díla a jeho význam.

Pár praktických poznámek v výpovědní hodnotě historické měřické dokumentace

Hodač Jindřich Korec Pavel

Příspěvek vychází ze zjištění učiněných v průběhu diplomové práce Ing. P. Korce. V rámci ní byla provedena dílčí měřická dokumentace hradu v Týnci n. Sázavou (rotunda + věž). Využity byly v exteriéru metody fotogrammetrické (výsledky – ortofota a rozvinuté pláště staveb). Interiéry pak byly zaměřeny pozemním laserovým skenováním (výsledek – „zpracované“ mračno). K objektu se podařilo ve spolupráci s arch. J. Veselým dohledat také starší měřické dokumentace ze 40. a 70. let. Porovnání kvality a geometrické věrnosti všech dokumentací bylo nedílnou součástí práce. Dílčí výsledky a závěry z toho plynoucí budou v tomto příspěvku prezentovány. Dalším zajímavým tématem pak bylo ověření několika badatelských otázek souvisejících s historickým vývojem objektů. Otázky byly formulovány ve spolupráci s doc. M. Hauserovou a i tyto výsledky budou prezentovány.

Lovecký zámek v Mořicově u Ostrova pohledem nejnovějšího archeologického a archivního výzkumu

Chmelíř Václav Hrubý Jiří

V první polovině roku 2022 byl proveden organizací ZIP, o. p. s. Plzeň, terénní průzkum stavby zříceniny loveckého zámku (k. ú. Mořicov) v prostoru bývalé obory u Ostrova (okr. Karlovy Vary), jehož závěry mají sloužit pro další nakládání s tímto objektem. Pro závěrečnou zprávu tohoto byla vypracována také archivní rešerže, která zrekapitulovala a pokusila se obohatit znalosti o této stavbě z doby baroka. V rámci zjišťovacího průzkumu se podařilo zaměřit a zdokumentovat jednak stávající či relativně známé situace, ale i získat doposud neznámé informace o podobě založení stavby a jejího interiéru a exteriéru.

Tvrz v Bělé nad Radbuzou

Karel Tomáš

Tvrz v Bělé nad Radbuzou (okr. Domažlice) prošla dramatickými proměnami zejména díky několika požárům, přečkala i ten poslední z r. 2014. Až do konce 16. století patřila Bělá k panství královského hradu Přimda. Byla jedním ze středisek přimdských Chodů, v roce 1600, získal Bělou Volf Jáchym Lamminger z Albenreuthu. V roce 1614 dostavěli Volfovi synové místní tvrz, ke které patřil také pivovar a poplužní dvůr. Poté v bývalém zámku sídlila nejpozději od poloviny 18. století správa panství, své kanceláře zde měli ředitelé panství, tento stav trval i po celé 19. století. Roku 1945 byl veškerý majetek konfiskován a přešel do národní správy, roku 1947 zde bylo zřízeno Horské pastevní družstvo. Roku 1948 byl zřízen Státní pivovar v Bělé nad Radbuzou, výroba byla ukončena kolem roku 1960 a areál chátral, pivovar byl zbořen. Po r. 1990 přešel zámek do soukromých rukou a byla zde restaurace, v posledních letech opět objekt chátral, až byl zapálen. Díky rozsáhlým destrukcím i nedávně obnově byla „samovolně“ odhalena řada nálezových situací takřkajíc až na dřeň. Podařilo se tedy poměrně detailně poznat stavební vývoj objektu, jeho nejzajímavější souvislosti jsou předmětem příspěvku.

Raně gotický kostel Narození Panny Marie a jeho komunikační schéma

Kibic Karel

Kostel ve Vysokém Újezdě je poměrně dobře dochovaná raně gotická stavba s kvalitním architektonickým dekorem, který snese srovnání se špičkovými stavbami té doby. Kostel má klenutý nejen presbytář, ale i loď. Západní část lodi byla upravená barokně, původně byla velmi pravděpodobně využita pro tribunu. Z původní výstavby pochází rovněž spodní tři podlaží západní věže. Předmětem zájmu je komunikační schéma této západní části kostela. 2. patro věže je s patrem prvním spojeno schodištěm v síle zdiva. Jak bylo spojeno první patro, resp. tribuna s lodí kostela? Průzkum kostela naznačil některá řešení.

Podoba osad založených v rámci robotní abolice na Znojemsku

Novotná Dana

V letech 1777-1789 v rámci převodu robotní renty na peněžní a manuální se začalo s reformami podle zásad F.A. Raaba na Moravě, podíl na tom měl moravský zemský podkomoří Schröffel z Mannsberku, který zajistil zahájení prací v královských městech. Na majetku tzv. horního statku města Znojma vzniklo několik nových osad na základě smlouvy z roku 1781, které ale mají různý půdorys a urbanistické členění.

Voprchovský dům na vlastní oči – nedořešené otázky stavebního vývoje sušické dominanty v pozdním středověku.

Patrný Michal

Voprchovský dům (čp. 40) v Sušici je se svým impozantním pozdně renesančním průčelím s mohutným atikovým štítem jednou z nejvýraznějších dominant sušického náměstí. Voprchovský dům má ovšem mnohem starší stavební dějiny, dosahující zřejmě až do 14. století, a na sklonku 15. nebo počátkem 16. století prošel rozsáhlou, a nepochybně velmi nákladnou přestavbou. Vzhledem k tomu že z tohoto období neexistují žádné písemné zprávy, byli jsme při jeho průzkumu odkázáni pouze na své vlastní oči.

Olešná, okres Tachov. Historie lokality a osudy staveb ve vrchnostenském dvoře (zámek, kaple sv. Anny, panský dům a hospodářské budovy)

Procházka Zdeněk

Téma zpracované v této studii je velice rozsáhlé. V referátu budeme hlavní pozornost věnovat kapli sv. Anny, která se nachází uprostřed pustnoucího vrchnostenského dvora. Projekt rozměrné neorománské kaple dokončené v roce 1886 je odbornou literaturou přisuzován pražskému architektu Viktoru Barvitiusevi (*1823, †1901). Studium archivních pramenů se podařilo zjistit, že plány k její stavbě dodal a stavbu dozoroval stavitel Josef Hampel z Rumburka (*1844, †1931). Kaple, která je zapsanou kulturní památkou, je v havarijním stavu a nový majitel se snaží o její záchranu. Ve dvoře se dochovaly i další památkově zajímavé objekty – barokní sýpka, stopy zámku, hospodářské budovy a panský dům, které jsou ohroženy aktivitami spekulantů a developerů.

Je válcová věž hradu Prostiboře jen fejk?

Procházka Zdeněk

Autor referátu napsal v roce 2004 obsáhlý příspěvek o hradu Prostiboři uveřejněný v periodiku Castellologica bohémica. Zde jako všichni autoři, kteří se hradem zabývali, použil s důvěrou vyobrazení hradu s válcovou věží, která měla být zbořena v letech 1799–1803, otištěné v díle Augusta Sedláčka. Po čase se mu však dostalo do rukou vyobrazení, které existenci válcové věže zcela zpochybňuje. Zda je tedy válcová věž hradu Prostiboře pouze fejk, můžeme rozhodnout společně.

Pozůstalost Ing. arch. Ladislava Svobody

Slavík Jiří

Josefovské územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu získalo odbornou pozůstalost badatele šlechtických sídel a zpracovatele stavebně historických průzkumů Ing. arch. Ladislava Svobody (29.1. 1957-16.5. 2022). Kromě více než stovky hotových elaborátů stavebně historických průzkumů (další paré jsou převážně uložena v územně příslušných pracovištích NPÚ), výkresů a pracovních materiálů pozůstalost obsahuje zejména kartotéku šlechtických sídel na území Československé republiky v jejích hranicích z let 1945-1992. Kromě výpisů základních historických dat obsahuje půdorysné plány a výkresy, historické pohlednice a fotografie ze 4. čtvrtiny 20. století. Kartotéka obsahuje množství dokumentů, které by badatelé o hradech, zámcích, tvrzích, letohrádkách a loveckých zámečcích neměli opomíjet.

Steinwerk a kemenate v Spišskom Podhradí - stredoveké poschodové kamenné domy obytno-obranného typu (pohľad na súčasný stav poznania pôvodných murovaných stavieb z 1. polovice 14. storočia)

Suchý Ľubor

Po tatárskych vpádoch na území Uhorska v 1. polovici 13. storočia zo staršej trhovej dediny bolo založené stredoveké mesto Spišské Podhradie, ako súčasť ďalších miest, mestečiek a osád patriacich do spoločenstva spišských Sasov. Tým došlo k završeniu jedinečného urbanistického procesu so samostatným administratívnym cirkevným centrom Spišskou Kapitulou a komitátnym hradom Spiš so sídlom Spišského župana. Nepravidelná urbanistická štruktúra mesta tvorená hlavným – Pálešovým námestím trojuholníkového pôdorysu s centrálnou umiestnenou farským kostolom, zbiehajúcemu sa na východnej strane do ulice rovnomenného názvu, na jeho južnej strane nadväzujúcim Mariánskym námestím s jeho orientáciou východ-západ a postrannými ulicami Podzámková a Štefánikova na východnej strane, ako aj ulicou Starý Jarok na južnej strane pri Vavrincovom potoku. Staršie architektonicko-historické výskumy v 70. a 80. rokoch 20. storočia, rovnako ako aj archeologické výskumy na území mesta naznačovali existenciu kamenných poschodových domov, ako najstarších murovaných stavieb na stredovekých parcelách historického jadra. Tieto informácie z minulosti už potvrdili pamiatkové výskumy realizované na viacerých meštianskych domoch v tomto meste. Pozoruhodné sú závery zmienených pamiatkových výskumov, ktoré v hmotách súčasnej mestskej architektúry interpretovali zachované jadrá stredovekých kamenných domov s vykurovanými komnatami (kemenate), výhradne jednopriestorových s jedným podzemným a dvomi nadzemnými podlažiami mierne obdĺžnikového tvaru. Mnohé z nich majú zachované pôvodné architektonické detaily (okná, portály, kapsy po trámových zarážkach, niky, trámové stropy, krbové telesá a i.) hoc dnes skryté a koptované do mladších murív a stavieb. Výsledky potvrdzujú, že tieto kamenné poschodové domy (steinwerk), často uvádzané ako vežové, vykurované kútovými krbmi boli na parcele v čase výstavby jedinými murovanými objektami obytno-obranného charakteru, ktoré dopĺňali ďalšie hospodárske stavby a chlievy drevených konštrukcií. Nedávny nález časti dreveného, prútim vypletaného plotu počas archeologického výskumu vo dvore meštianskeho domu Mariánske námestie 35 napovedá o pôvodnom spôsobe ohraničenia a ochrany parciel v stredoveku v tejto lokalite. Príspevok sa súhrne dotkne niektorých zachovaných poschodových kamenných stavieb v Spišskom Podhradí, z ktorých väčšina má dodnes pôvodné trámové stropy, ktoré boli v poslednej dobe dendrochronologicky datované do 1. polovice 14. storočia.

Terakoty z Moravského Krumlova

Šabatová Lenka

Poster ilustratívni formou predstaví nově objevené terakotové architektonické články pochádzajúce z mestských domů Moravského Krumlova. Jejich existencia nebola dosud známa. Formálne jsou velmi blízké terakotám z chomutovského zámku a jejich vznik spadá rovněž do druhé čtvrtiny 16. století.

Drobná zjištění z průzkumu Zvířetic

Šanda Martin

Už několik let průběžně a po etapách prováděné opravy zvířetické zříceniny jsou také nesmírně cenou příležitostí k průzkumu a dokumentaci. Tyto průzkumy sice zatím nepřinesly žádná skutečně zásadní zjištění, zato řadu zjištění sice drobných ale navzdory tomu poměrně zajímavých. Předmětem příspěvku bude hned několik z nich.

Arciť při správném chodu, vystačiti musí aneb Vytápění a větrání libeňské sokolovny

Šanda Martin

Sokolovna v pražské Libni byla vybudována v letech 1909-10 a její součástí byl i poměrně důmyslný systém vytápění a větrání. Protože ovšem šlo o technologie v té době poměrně nové, nevyhnuly se různým nečekaným situacím a obtížím. Tehdejšímu vedení jednoty a také zástupcům Královského hlavního města Prahy, které v budově provozovalo lázně, tyto situace bezpochyby způsobily nejednu vrásku. Pro stavebního historika jde ovšem o situace poměrně zajímavé a jistě tedy stojí za to, seznámit s nimi i ctěné kolegy.

Olomučany, vývoj a historie Kellnerovy hospody čp. 27

Štětina Jan

Historie obce Olomučan (okr. Blansko) sahá hluboko do středověku, konkrétnější údaje o obci jsou však k dispozici až pro období po třicetileté válce. V 70. letech 17. století ve střední části obce vznikly významné sklárny, jež zde pracovaly až do čtvrtiny 18. století. Tehdy byly objekty skláren převrstveny vesnickou zástavbou. Přetrvalo pouze jádro někdejší panské hospody, doložené písemnými prameny už v pozdním 17. a na počátku 18. století. Dokumentace pozoruhodné stavby, donedávna používané k původním účelům, zčásti objasnila stavební vývoj objektu, jenž byl do současné podoby formován řadou přestaveb zejména v 19. a první polovině 20. století. Zásadními změnami objekt prošel po požáru na počátku 70. let 19. století, při přestavbách v roce 1909 a kolem roku 1930. Dodnes tak zůstala hospoda zachována v pozoruhodně vrstevnaté podobě, odrážející progresivní vývoj moravské obce v klíčovém období její novověké historie.

Hrad Boskovice – nálezy z prostoru vstupního objektu

Štětina Jan

Príspevok seznamuje s výsledky drobného průzkumu v průjezdu branského stavení hradu Boskovice (okr. Blansko). Pod novodobými omítkami zde byly zdokumentovány nálezy situace, které dokládají složitější stavební vývoj objektu ve středověku, ale přinesly i zajímavé stopy provozního opotřebení v důsledku komunikačního zatížení. Zjištěné indicie středověkého stavu dnešního průjezdu nabývají na váze proto, že objekt vstupní brány prošel výraznými úpravami ve druhé polovině 16. století i později.

Odlíšnosti mikrofází goticko-renesančního opevnění hradu Rabí

Varhaník Jiří

Mohutné goticko-renesanční opevnění hradu Rabí sestává ze značně heterogenního souboru různých částí, z nichž některé nebyly důsledně dokončeny, přičemž je zřejmé, že nejde o dílo jediného mistra. Na základě jejich srovnání se lze pokusit o odhad, kolik osobností se na přípravě a případně realizaci této fortifikace podílelo.

Posledné drevence v Hubove (okr. Rimavská Sobota). Príspevok k stavebnej tradícii Gemera.

Volovár Maroš Tuma David

Hubovo leží v Gemerskej pahorkatine, 4 km na JV od mestečka Tornaľa. V obci a na okolitých samotách sa zachovalo niekoľko drevohtinených domov a hospodárskych budov z prelomu 19. a 20. st. Majú hrazdené steny s rôznymi výplňami: drážkovou, nabíjanou a murovanou. V roku 1981 bol jeden z tunajších domov rozobraný a prenesený do Múzea slovenskej dediny pri SNM v Martine, kde mal byť súčasťou expozície regiónu Hont-Gemer. Expozícia sa nerealizovala a vo výskume tradičného staviteľstva obce sa nepokračovalo. V príspevku predstavíme posledné hrazdené stavby, ktoré sme v Hubove našli a dokumentovali v roku 2023.

Střípky z průzkumů památek na Zlínsku

Vrla Radim

V referátu bude zmíněno několik zajímavých výsledků z průzkumů, prováděných NPÚ ÚOP v Kroměříži; původní brána na Starém Světlově, vřetenové schodiště na Novém Šaumburku, románský štít na Velehradě, tvrz v Hluku a stropy zámku v Buchlovicích.

Luisiny (Loimannovy) lázně ve Františkových Lázních, vývoj a prostorový koncept areálu nejstarších dochovaných slatinných lázní

Zeman Lubomir

Ve Františkových Lázních se nachází areál nejstarších dochovaných slatinných lázní na území České republiky. Spletitý vývoj areálu započal v roce 1840 a následně byl několikrát rozšiřován. Příspěvek ukáže složitý vývoj a nastíní i prostorový koncept lázeňské budovy, která sloužila dalším lázním s podáváním slatinných procedur za vzor. Dnes se po uzavření provozu nachází již ve značně neutěšeném stavu a dokonce hrozí i destrukce několika křídel objektu.